

Handlingsplan for universell utforming (2024 - 2027)

Innhold

1. Innledning.....	3
2. Visjon, verdier og samfunnsoppdrag	4
3. Hva er universell utforming	4
4. Politisk og lovmessig forankring.....	5
5. Fylkeskommunens roller og ansvar	5
6. Mål og strategier.....	6
7. Felles fylkeskommunale tiltak	7
8. Avdelingsvise tiltak.....	8
9. Definisjoner	16
10. Nyttige ressurser	17

1. Innledning

Universell utforming er et satsingsområde i Nordland fylkeskommune for å sikre et inkluderende og brukervennlig samfunn for alle. Fylkeskommunen skal bidra til en utforming av nordlandssamfunnet som tar hensyn til hele livsløpet og mangfoldet i befolkningen. Det skal utvikles allmenne løsninger av god kvalitet og med hensyn til bærekraftige perspektiver. Det er god samfunnsplanlegging og samfunnsøkonomi i å utforme felles løsninger for alle.

Mange mennesker er utestengt fra deltakelse i samfunnet fordi omgivelsene ikke er universelt utformet. Offentlige virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innen virksomheten. Det samme gjelder for private virksomheter rettet mot allmennheten. Universell utforming omfatter løsninger for bevegelse, orientering og miljø og utforming av funksjoner, tjenester, produkter og omgivelser.

Handlingsplan for universell utforming beskriver status, og konkretiserer felles fylkeskommunale og avdelingsvise tiltak ut ifra utfordringsbildet for samfunnet vårt. Arbeidet er koordinert av fylkeskommunens fagteam for universell utforming.

Oppfølging av handlingsplan for universell utforming krever systematisk arbeid og kompetanseheving i organisasjonen, og må gjennomføres i samarbeid med brukere, næringsliv og andre samarbeidspartnere.

Nordland skal være et foregangsfylke i arbeidet med likestilling av alle.

Svein Magnar Øien Eggesvik
fylkesrådsleder

2. Visjon, verdier og samfunnsoppdrag

Nordlands fylkeskommunes organisasjonspolitikk ble sist vedtatt i fylkestings sak 171/2017.

Visjon

Nordland: Sammen bygger vi attraktive og inkluderende samfunn!

Verdier

Fylkeskommunens kjerneverdier er tillit, åpenhet og lojalitet. Tillit er en fundamental verdi i alt vi gjør. Uten tillit vil hverken politisk ledelse eller forvaltningsorganer kunne fungere. Åpenhet og lojalitet er nødvendig for å bygge tillit. Avhengighetsforholdet er gjensidig.

Samfunnsoppdrag

Fylkeskommunens samfunnsoppdrag er å utvikle nordlandssamfunnet til beste for alle som bor i fylket, og gi et godt og likeverdig tjenestetilbud til alle innbyggerne. Sammen med kommunene, staten, frivillige organisasjoner og næringslivet skal vi bygge attraktive og inkluderende lokalsamfunn.

Handlingsplanen for universell utforming skal bidra til å oppfylle visjonen, verdiene og samfunnsoppdraget som organisasjonspolitikken bygger på.

3. Hva er universell utforming

I Likestillings- og diskrimineringsloven defineres universell utforming slik i § 17:

«Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.»

Universell utforming handler om å oppnå et inkluderende samfunn der alle kan delta på så like vilkår som mulig. Dette innebærer at produkter og omgivelser utformes slik at de kan brukes av alle, uten behov for spesialtilpasninger.

Universell utforming innebærer et sterkere likestillingskrav enn det som ligger i begrepet tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne. Tilgjengelighet kan oppnås gjennom spesielle løsninger, mens universell utforming forutsetter at hovedløsningen i seg selv dekker alle brukerbehov.

I FNs bærekraftsmål er et sentralt prinsipp at ingen skal utelates, «Leave no one behind». Universell utforming er en viktig forutsetning for å etterleve forpliktelsene i FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne CRPD (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) og likestillings- og diskrimineringsloven. I Norge er universell utforming regulert i nærmere 80 lover og forskrifter.

4. Politisk og lovmessig forankring

[Likestillings- og diskrimineringsloven](#) er den viktigste lovmessige forankringen av universell utforming. Diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse er forbudt. Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner, jf. § 17. Offentlige virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innen virksomheten, jf. § 19.

Universell utforming inngår i [plan- og bygningslovens](#) formålsparagraf og i byggeteknisk forskrift. Her står krav til universell utforming av bygninger og uteareal sentralt. Loven gir også hjemmel til å fastsette forskrifter om oppgradering av eksisterende bygninger, anlegg og uteområder.

Plan- og bygningsloven sier følgende om **medvirkning**: «Enhver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Kommunen skal påse at dette er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private. Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte.»

[Lov om endringer i kommunelova m.m. \(råd for eldre, personer med funksjonsnedsettelse og ungdom\)](#) sier at fylkestinget selv skal velge et eldreråd og et råd for personer med funksjonsnedsettelse. Flertallet av medlemmene i eldrerådet skal på valgtidspunktet ha fylt 60 år. Arbeidet for å sikre universell utforming er viktig i rådenes arbeid.

[Lov om offentlige anskaffelser](#) krever at oppdragsgiveren skal stille krav til universell utforming i offentlige kontrakter.

I tillegg vises det til krav og bestemmelser om universell utforming i blant annet:

- FNs bærekraftsmål
- FNs konvensjon om barnerettigheter
- FNs verdenserklæring om menneskerettigheter
- Regjeringens handlingsplan for universell utforming
- Nasjonal transportplan
- Forskrift om universell utforming av motorvogn i løyvepliktig transport mv.
- Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler
- EUs webdirektiv (WAD)
- WCAG-standard

I tillegg har interesseorganisasjoner gitt ut veiledere og håndbøker, se [kapittel 10](#).

5. Fylkeskommunens roller og ansvar

Tjenesteyter og samfunnsutvikler

Nordland fylkeskommune har ansvar for universell utforming innenfor egne tjenesteområder, jf. §§ 17 til 19 i likestillings- og diskrimineringsloven. Fylkeskommunen har som en sterk samfunnsaktør i fylket et ansvar for å gjøre samfunnet tilgjengelig og tilrettelagt for alle. Fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør innebærer også å være pådriver og tilrettelegger. Gjennom rollen som regional planmyndighet skal fylkeskommunen være veileder og pådriver for at resten av nordlandssamfunnet legger universell utforming til grunn

i sine planer og enkelttiltak. Som stor offentlig innkjøper har fylkeskommunen påvirkningskraft gjennom å stille krav til universell utforming av leveranser.

Fylkeskommunen forvalter betydelige økonomiske virkemidler og tilskuddsordninger. Gjennom å stille betingelser ved bevilgning av tilskudd skal fylkeskommunen bidra til bedre universell utforming av arrangementer, tjenester, tekniske løsninger, transport, miljø, bygg og utearealer. Fylkeskommunen skal også bidra til økt samordning og koordinering av offentlig innsats og virkemiddelbruk som fremmer universell utforming. Fylkeskommunen skal mobilisere aktører i Nordland til felles innsats for et mer universelt utformet samfunn.

Prinsipp om avdelingsvis ansvar

Nordland fylkeskommune har fire avdelinger. Disse er Utdanning og kompetanse, Samfunnsutvikling, Transport og infrastruktur og Finans og organisasjon. I tillegg har vi to kontorer for politisk administrasjon, fylkestingets kontor og fylkesrådsleders kontor. Fylkesrådsleders kontor et overordnet ansvar for å samordne aktiviteten mellom avdelingene og koordinere felles utviklingsarbeid. Det er et grunnleggende prinsipp for gjennomføringen av tiltakene i handlingsplanen av avdelingene har ansvar for tiltak innenfor sine områder. I dette ligger ansvar for kompetansebygging, brukermedvirkning og gjennomføring av universell utforming på sine områder.

Avdelingene har egne budsjetter for sin virksomhet. I tråd med prinsipp om avdelingsvis ansvar, skal kostnadene med gjennomføring av tiltakene i handlingsplanen dekket innenfor budsjettet til de ulike avdelingene i fylkeskommunen.

6. Mål og strategier

Overordnet mål

Handlingsplanen skal bidra til universell utforming av fylkeskommunens virksomhet og tjenester, slik at de tar hensyn til hele livsløpet og mangfoldet i befolkningen og gir allmenne løsninger av god kvalitet og med hensyn til bærekraftige perspektiver.

Samfunns mål: Nordland fylkeskommune skal arbeide for at nordlandssamfunnet blir åpent og tilgjengelig for alle.

Effekt mål: Fylkeskommunens tjenester og virksomhet sikrer at befolkningen gjennom hele livet møter løsninger av god kvalitet.

Strategier

- Fylkeskommunen skal være pådriver for universell utforming i Nordland
- Fylkeskommunen skal planlegge, bygge, vedlikeholde og drifte etter prinsippene om universell utforming, innenfor bærekraftige perspektiver
- Handlingsplanens innhold skal gjenspeiles i fylkeskommunale planer og saksutredninger
- Handlingsplanen skal bidra til å styrke brukermedvirkning i fylkeskommunen
- Handlingsplanen skal angi konkrete mål og tiltak, både felles for alle avdelingene og for den enkelte avdeling

7. Felles fylkeskommunale tiltak

Felles fylkeskommunale tiltak skal sammen med avdelingsvise tiltak bidra til universell utforming av fylkeskommunens virksomhet og tjenester. Tiltakene skal gjennomføres i løpet av handlingsplanperioden. Tiltakene er ikke oppført i prioritert rekkefølge.

Fylkeskommunen har etablert et tverretattlig team for universell utforming. Målsetningen med fagteamet er å oppnå god forankring i etatene, og styrke fylkeskommunens arbeid med universell utforming.

TEMA	TILTAK
Kartlegging og rapportering	<ul style="list-style-type: none">• Det skal utarbeides årlig statusrapport til fylkestinget om oppfølging av tiltak i handlingsplanen for universell utforming.
Kompetanse, styring og koordinering	<ul style="list-style-type: none">• Sikre at lovkrav om universell utforming inngår i alle overordnede fylkeskommunale planer og utredninger, samt ved bevilgning av tilskudd.• Gjennomføre kompetansehevende tiltak og øke bevisstheten om universell utforming og CRPD.• Alle ansatte skal være kjent med prinsipper og regelverk for universell utforming. Når hovedverneombudet kjører kurs, opplæring og fagsamling skal universell utforming være eget tema.• Arrangement og møter skal som hovedregel legges til arenaer som er universelt utformet.• Sikre at lovkrav om universell utforming følges ved offentlige anskaffelser.• Bygninger, lokaler og uteområder som fylkeskommunen eier, leier eller gir tilskudd til skal være universelt utformet.• Finansieringsbehov må spilles inn i de årlige budsjettprosessene.• Alle tilskudd som fordeles fra NFK skal ha vilkår som sørger for at universell utforming prioriteres.
Brukermedvirkning	<ul style="list-style-type: none">• Samarbeide med brukerorganisasjoner og kommunale og fylkeskommunale medvirkningsråd, om kompetanseheving for brukermedvirkere/brukertestere som benyttes av fylkeskommunen.• Sikre brukermedvirkning i saker som angår universell utforming i plan- og byggesaker og anskaffelse av offentlige transportmidler.

8. Avdelingsvise tiltak

Disse tiltakene er sortert etter ansvarlig avdeling. Tiltakene skal planlegges og gjennomføres i handlingsplanperioden 2024-2027 og innarbeides i etatens virksomhetsplan, økonomiplan og årsbudsjetter.

REGIONAL UTVIKLING

Mål: Regionale utviklingstiltak som fylkeskommunen støtter skal bidra til universell utforming.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
RU 1	Ved tildeling av tilskudd til fysisk utforming av bygninger/anlegg og omgivelser/øffentlige rom skal det stilles krav om universell utforming.	Samfunnsutvikling	Løpende
RU 2	Fylkeskommunen skal bidra til kompetanseheving om universell utforming til reisemål og reiselivs- og opplevelsesnæringene.	Samfunnsutvikling	Løpende
RU 3	Det skal settes krav til universell utforming og tilgjengelighet ved økonomisk støtte til publikumsrettede tiltak, f.eks. kurs, konferanser, anlegg for allmenn benyttelse mm.	Samfunnsutvikling	Løpende
RU 4	I veiledningsmateriell for tilskudd skal det fremgå hvilke krav om universell utforming som stilles til de enkelte ordningene.	Samfunnsutvikling	Løpende

PLAN OG VEILEDNING

Mål: Nordland fylkeskommune skal i plan- og veiledningsarbeidet ha fokus på universell utforming.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
PV 1	Ved rullering av arealpolitiske retningslinjer skal medvirkningsrådene høres/involveres i arbeidet.	Samfunnsutvikling	Løpende
PV 2	Når fylkeskommunen gir innspill og uttalelser til plansaker og veileder kommunene etter plan- og bygningsloven, skal universell utforming være et tema.	Samfunnsutvikling	Løpende

ARRANGEMENT OG ARENAER

Mål: Alle skal kunne delta på arrangement og møteplasser i fylkeskommunal regi eller der det er gitt fylkeskommunalt tilskudd.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
AA 1	Ledsagerbevis skal aksepteres ved alle fylkeskommunale kultur- og fritidsarrangement.	Samfunnsutvikling	Løpende
AA 2	Bibliotekene skal som formidlere, arenaer og møteplasser legge til rette for universell utforming av tilbudene. Der universell utforming ikke er tilstrekkelig ivaretatt skal det beskrives tiltak for at alle kan delta.	Samfunnsutvikling	Løpende
AA 3	Ved bevilgning av støtte til organisasjoner og private/frivillige som formidler kunst og kultur til publikum, skal det stilles krav til bruk av universelt utformede arenaer. Der universell utforming ikke er tilstrekkelig ivaretatt skal det beskrives tiltak for at alle kan delta.	Samfunnsutvikling	Løpende
AA 4	Fylkeskommunen skal prioritere tilskudd til Norske kulturarrangører som setter mål om universell utforming etter malene til Norske Konsertarrangørers tiltak «Tilgjengelighetsmerke».	Samfunnsutvikling	Løpende

TILSKUDD KULTUR

Mål: Fylkeskommunale virkemidler og tilskudd skal bidra til universell utforming.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
TK 1	Det skal stilles krav om aksept av ledsagerbevis ved tildeling av tilskudd.	Samfunnsutvikling	Løpende
TK 2	I tilskuddsordninger til friluftsliv og folkehelse prioriteres tiltak der det legges til rette for at flest mulig kan delta.	Samfunnsutvikling	Løpende

FOLKEHELSE OG LOKAL SAMFUNNSUTVIKLING

Mål: Universell utforming skal være et gjennomgående prinsipp i alt arbeid med folkehelse og lokal samfunnsutvikling.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
FH 1	Folkehelsearbeidet skal bidra til universell utforming av anlegg og aktiviteter.	Samfunnsutvikling	Løpende
FH 2	Registrere tilgjengelighet i friluftslivsområder.	Samfunnsutvikling	2024
FH 3	Fylkeskommunen vil arbeide opp mot nasjonale myndigheter for at adgangen til dispensasjon fra universell utforming fases ut for alle skoler, barnehager, arenaer hvor det foregår fritidsaktiviteter og offentlige transportmidler.	Samfunnsutvikling	2024
FH 4	Stimulere til at flere kommuner og frivillige organisasjoner får kjennskap til Inkluderingsmerket fra <u>Barrierefritid</u>	Samfunnsutvikling	Løpende
FH 5	Oppfølging av Fellesskap og meistring – Bu trygt heime	Samfunnsutvikling	Løpende
FH 6	Oppfølging av Nordland som demensvennlig samfunn	Samfunnsutvikling	Løpende

KULTURMINNER

Mål: Der det ligger til rette for det skal kulturminner og kulturhistoriske bygg kunne besøkes av alle.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
KM 1	Både fysisk tilrettelegging av kulturminner og formidlingsmateriale skal så langt som mulig følge kravene til universell utforming. Der universell utforming ikke er tilstrekkelig ivaretatt skal det beskrives tiltak for at flest mulig kan delta.	Samfunnsutvikling	Løpende
KM 2	Utvalgte kulturminner skal formidles digitalt slik at de er tilgjengelige også for grupper som ikke kan besøke dem fysisk	Samfunnsutvikling	Løpende
KM 3	Søknader som omhandler tilgjengelighet, skal prioriteres. Eksempelvis rampe, dørautomatikk og belysning.	Samfunnsutvikling	Løpende

BYGG OG UTEOMRÅDER

Mål: Egne og leide bygg, inkludert uteområder, skal være universelt utformet.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
BU 1	Ivareta brukermedvirkning i universell utforming av byggeprosjekter.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 2	Det skal stilles krav til universell utforming ved inngåelse av leieavtaler.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 3	Resultatene fra kartleggingsrapport for universell utforming brukes ved vedlikehold og oppgradering av bygg og uteområder.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 4	Krav til universell utforming skal dokumenteres i byggeprosjektets styrende dokumenter. Her skal avveininger mellom konkurrerende interesser komme tydelig frem.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 5	Der krav om å følge standarder og regelverk er uklare, skal det formuleres tydelige krav til universell utforming	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 6	Kontrollere at anskaffelsen er i samsvar med konkurransegrunnlagets krav til universell utforming.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 7	På fylkeskommunens internettsider skal det informeres om eiendomsseksjonens arbeid med universell utforming og byggenes tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.	Transport og infrastruktur	2024

ANSKAFFELSER

Mål: Fylkeskommunens anskaffelser skal bidra til universell utforming i nordlandssamfunnet.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
FO 1	Universell utforming skal være et krav i fylkeskommunens innkjøpspolitikk.	Finans og organisasjon	Løpende

SKOLEANLEGG

Mål: Alle videregående skoler i Nordland skal være universelt utformet.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
SA 1	Fylkestingets vedtak om « <i>Framtidens skoleanlegg i Nordland</i> » skal være førende for samarbeidet mellom utdanningsavdelingen og eiendomsseksjonen i arbeidet med universell utforming og tas inn i ny skolebruksplan.	Utdanning og kompetanse	2024
SA 2	Universell utforming skal være tema i ledelsenes gjennomgang for skoleledere.	Utdanning og kompetanse	Løpende

LÆREBEDRIFTER

Mål: Alle elever som ønsker opplæring i bedrift skal ha mulighet til det innenfor rammen av gjeldende læreplanverk.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
LB 1	Lærebedrifter og opplæringskontor skal sammen med formidlingsansvarlig på gjeldende skole være med å legge til rette for at flere med funksjonsnedsettelse skal få mulighet til opplæring i bedrift. Inkludering skal være førende.	Utdanning og kompetanse	Løpende
LB 2	Alle registrerte opplæringskontor får tilsendt Handlingsplan for universell utforming med anmodning om å fokusere på dette i sin kontakt med lærebedriftene.	Utdanning og kompetanse	2024
LB 3	Opplæringskontorene skal informere sine medlemsbedrifter om tilskuddsordninger for lærlinger med funksjonsnedsettelse.	Utdanning og kompetanse	Løpende

SOSIAL INKLUDERING

Mål: Skolene skal bidra til sosial inkludering av alle elever

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
SI 1	Skolene skal utpeke en ressursperson med særlig kompetanse på universell utforming.	Utdanning og kompetanse	2024

INFORMASJON SKOLER

Mål: All informasjon skal utformes universelt.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
IS 1	All informasjon som skolene publiserer, skal være universelt utformet. Det skal utnevnes en egen ressursperson per skole.	Utdanning og kompetanse	Løpende

KARTLEGGING OG OPPGRADERING INFRASTRUKTUR FYLKESVEG

Mål: Infrastrukturen på fylkesvegnettet skal være universelt utformet

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
OI 1	Kartlegge knutepunkt, større holdeplasser, rasteplasser, ferjekaier og ferjeoppstillingsplasser om de tilfredsstillende krav til universell utforming.	Transport og infrastruktur	2024-2025
OI 2	Utarbeide tiltaksplan med prioritering av kartlagte tiltak og økonomiske konsekvenser.	Transport og infrastruktur	2024-2025
OI 3	Gjennomføre tiltak innen universell utforming i henhold til tiltaksplan.	Transport og infrastruktur	2024-2027
OI 4	Vintervedlikehold av gang-, sykkelvei og holdeplasser som gir fremkommelighet for alle.	Transport og infrastruktur	Løpende

FERJEMATERIELL FYLKESVEG

Mål: Ferjesamband skal kunne benyttes av alle.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
FF 1	Kontrollere at anskaffelsen er i samsvar med konkurransegrunnlagets krav til universell utforming av ferjemateriellet.	Transport og infrastruktur	2024

REISEINFORMASJON OG BILLETTSYSTEMER

Mål: Reiseinformasjon og billettsystemer skal kunne brukes av alle

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
RB 1	Kvalitetssikre at holdeplassoppslag og øvrige kommunikasjonsløsninger tilfredsstillende krav til universell utforming av skrift, fargebruk og fonter.	Transport og infrastruktur	Løpende
RB 2	Kvalitetssikre at skilting og informasjon fra sanntidssystemet tilfredsstillende krav til universell utforming.	Transport og infrastruktur	2024-2025
RB 3	Videreutvikle Reinsnordland.no og Reisappen jf. mangler i tilgjengelighetserklæring.	Transport og infrastruktur	2024-2025

TRANSPORTMIDLER

Mål: Fylkeskommunale transportmidler skal kunne benyttes av alle

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
TM 1	Sikre universell utforming gjennom krav i konkurransegrunnlag ved anskaffelser av fartøy og busser..	Transport og infrastruktur	2024-2027
TM 2	Stille krav i konkurransegrunnlag om opplæring av terminalpersonell, bussjåfører og mannskap i universell utforming og behovene til passasjerer med nedsatt funksjonsevne.	Transport og infrastruktur	2024-2025

INFRASTRUKTUR TRANSPORT

Mål: Transportinfrastrukturen (kaier og terminaler) skal kunne benyttes av alle

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
IT 1	Kreve universell utforming ved fornyelse av leieavtaler for terminaler.	Transport og infrastruktur	Ved fornyelse av kontrakt
IT 2	Ved inngåelse av leieavtaler knyttet til infrastruktur skal vedlikehold sikre barrierefri adkomst til alle årstider.	Transport og infrastruktur	2024-2027
IT 3	Kartlegge nødvendige tiltak og investeringsbehov for å tilfredsstille krav til universelt utformede kaier.	Transport og infrastruktur	2024-2025
IT 4	Gjennomføre tiltak for å tilfredsstille krav til universelt utformede kaier.	Transport og infrastruktur	2026-2027

DIGITALE LØSNINGER

Mål: Fylkeskommunens IKT-løsninger og offentlige dokumenter skal være tilgjengelig for alle.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
DL 1	Fylkeskommunens nettsider og nett-TV skal være universelt utformet.	Finans og organisasjon	Løpende
DL 2	Fylkeskommunens nettsteder skal ha tilgjengelighetserklæring.	Finans og organisasjon	Løpende
DL 3	Resepsjonen på alle NFK sine institusjoner skal tilby opplæring på hjelpemidler/utstyr som lånes ut.	Finans og organisasjon	Løpende
DL 4	Kartlegge status for universell utforming av publikumsrettede digitale løsninger, f.eks. betalingssystem, bestillingssystem, utlysninger, digitale skjema, mv. og foreta nødvendig oppgradering.	Finans og organisasjon	Løpende
DL 5	Maler i Office og WebSak skal utformes slik at de oppfyller kravene til universell utforming og fylkeskommunens grafiske profil.	Finans og organisasjon	Løpende
DL 6	Funksjoner i programvare som bidrar til økt tilgjengelighet, tas i bruk.	Finans og organisasjon	Løpende

9. Definisjoner

Universell utforming

Universell utforming er utforming og sammensetning av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig og uten behov for tilpasning og spesiell utforming.

Viktige prinsipper som ligger til grunn for universell utforming:

- Like muligheter for bruk
- Fleksibel i bruk
- Enkel og intuitiv i bruk
- Forståelig informasjon
- Toleranse for feil
- Lav fysisk anstrengelse
- Størrelse og plass for tilgang og bruk

Nedsatt funksjonsevne

Nedsatt funksjonsevne vil si tap eller skade på en kroppsdel eller i en kroppsfunksjon. Det kan dreie seg om nedsatt bevegelse, hørsel eller synsfunksjon, nedsatt kognitiv funksjon, eller ulike funksjonsnedsettelse på grunn av for eksempel allergi, hjertesykdommer, lungesykdommer, nevrologiske sykdommer eller psykiske lidelser.

Funksjonshemming

Funksjonshemming er et misforhold mellom individets forutsetninger og miljøets krav til funksjonsevne på områder som er vesentlige for å etablere og vedlikeholde et selvstendig og sosialt liv.

Nedsatt bevegelse

Omfatter personer som er avhengig av rullestol, rullator eller andre gå-hjelpemidler. Det omfatter også personer med reumatisme, hjerte-/lungeproblemer, muskelsykdommer eller annet som fører til nedsatt kraft i armer eller ben. I tillegg har mange eldre nedsatt bevegelsesevne som følge av redusert balanse, lengre reaksjonstid eller en generell nedsatt evne til å bevege seg raskt.

Nedsatt orienteringsevne

Omfatter personer som av ulike grunner har vanskelig for å oppfatte og/eller forstå omgivelsene, og dermed å orientere seg i det fysiske og sosiale miljø. Dette gjelder blinde og svaksynte, døve og hørselshemmede, og personer med utviklingshemming eller demens.

Miljøhemmede

Omfatter personer med astmatiske, allergiske og overfølsomme lidelser, det vil si lidelser som fører til reaksjoner på forurensing og stoffer i luft og materialer.

Digitalt utenforskap

Digitalt utenforskap innebærer manglende tilgang til eller mulighet til å bruke digitale tjenester som er nødvendige for å få innfridd sine rettigheter.

10. Nyttige ressurser

- Direktoratet for byggkvalitet [Direktoratet for byggkvalitet \(dibk.no\)](http://dibk.no)
- Bufdir om universell utforming <https://www.bufdir.no/likestilling/universell-utforming/>
- Kurs for universell utforming <https://kompetanse.nfk.no/client/default.aspx?GUCAID=335404>
- Likestillings- og diskrimineringsombudet [LDO - Startside](#)
- Kultur- og likestillingsdepartementets side om universell utforming [Universell utforming - regjeringen.no](#)
- FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/sla/funk/konvensjon_web.pdf
- Standard Norge [Universell utforming | standard.no](#)
- Direktoratet for forvaltning og IKT <https://www.digdir.no/>
- Norges blindeforbund <https://www.blindeforbundet.no/universell-utforming>
- Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) [Hjem \(ffo.no\)](#)
- Norges Handikapforbund om universell utforming <https://www.safo.no/arbeidet-vaart/politikkomrader/universell-utforming/>
- KS Kommunesektorens organisasjon – heftet «Hva ser vi etter?» <https://www.ks.no/fagomrader/velferd/universell-utforming/hva-ser-vi-etter/>
- KS Kommunesektorens organisasjon – Aldersvennlige lokalsamfunn <https://www.ks.no/fagomrader/velferd/aldersvennlige-lokalsamfunn/>
- Universell utforming – tips ved befaring av publikumsbygg og opparbeidet uteareal <https://www.ks.no/globalassets/hva-ser-vi-etter--hefte-om-universell-utforming.pdf>
- Tilgjengelighetsmerket - sertifisering for kunst- og kulturaktører som har god tilgjengelighet for mennesker med nedsatt funksjonsevne på sine arrangementer <https://www.tilgjengelighetsmerket.no/>
- Håndbok for universell utforming av dokumenter og webpublisering <https://www.nfk.no/om-fylkeskommunen/handboker/universell-utforming/>
- [Barrierefri fritid](#)
- [Felleskap og meistring](#)
- [Demensvennlige samfunn](#)

Handlingsplan for universell utforming 2024-2027

Innholdsfortegnelse

1 Innledning

2 Visjon, verdier og samfunnsoppdrag

3 Hva er universell utforming

4 Politisk og lovmessig forankring

5 Fylkeskommunens roller og ansvar

6 Mål og strategier

7 Felles fylkeskommunale tiltak

8 Avdelingsvise tiltak

9 Definisjoner

10 Nyttige ressurser

1 Innledning

Universell utforming er et satsingsområde i Nordland fylkeskommune for å sikre et inkluderende og brukervennlig samfunn for alle. Fylkeskommunen skal bidra til en utforming av nordlandssamfunnet som tar hensyn til hele livsløpet og mangfoldet i befolkningen. Det skal utvikles allmenne løsninger av god kvalitet og med hensyn til bærekraftige perspektiver. Det er god samfunnsplanlegging og samfunnsøkonomi i å utforme felles løsninger for alle.

Mange mennesker er utestengt fra deltakelse i samfunnet fordi omgivelsene ikke er universelt utformet. Offentlige virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innen virksomheten. Det samme gjelder for private virksomheter rettet mot allmennheten. Universell utforming omfatter løsninger for bevegelse, orientering og miljø og utforming av funksjoner, tjenester, produkter og omgivelser. Handlingsplan for universell utforming beskriver status, og konkretiserer felles fylkeskommunale og avdelingsvise tiltak ut ifra utfordringsbildet for samfunnet vårt. Arbeidet er koordinert av fylkeskommunens fagteam for universell utforming.

Oppfølging av handlingsplan for universell utforming krever systematisk arbeid og kompetanseheving i organisasjonen, og må gjennomføres i samarbeid med brukere, næringsliv og andre samarbeidspartnere.

Nordland skal være et foregangsfylke i arbeidet med likestilling av alle.

Svein Magnar Øien Eggesvik

fylkesrådsleder

2 Visjon, verdier og samfunnsoppdrag

Nordlands fylkeskommunes organisasjonspolitikk ble sist vedtatt i fylkestingssak 171/2017.

Visjon

Nordland: Sammen bygger vi attraktive og inkluderende samfunn!

Verdier

Fylkeskommunens kjerneverdier er tillit, åpenhet og lojalitet. Tillit er en fundamental verdi i alt vi gjør. Uten tillit vil hverken politisk ledelse eller forvaltningsorganer kunne fungere. Åpenhet og lojalitet er nødvendig for å bygge tillit. Avhengighetsforholdet er gjensidig.

Samfunnsoppdrag

Fylkeskommunens samfunnsoppdrag er å utvikle nordlandssamfunnet til beste for alle som bor i fylket, og gi et godt og likeverdig tjenestetilbud til alle innbyggerne. Sammen med kommunene, staten, frivillige organisasjoner og næringslivet skal vi bygge attraktive og inkluderende lokalsamfunn.

Handlingsplanen for universell utforming skal bidra til å oppfylle visjonen, verdiene og samfunnsoppdraget som organisasjonspolitikken bygger på.

3 Hva er universell utforming

I Likestillings- og diskrimineringsloven defineres universell utforming slik i § 17:

«Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.»

Universell utforming handler om å oppnå et inkluderende samfunn der alle kan delta på så like vilkår som mulig. Dette innebærer at produkter og omgivelser utformes slik at de kan brukes av alle, uten behov for spesialtilpasninger.

Universell utforming innebærer et sterkere likestillingskrav enn det som ligger i begrepet tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne. Tilgjengelighet kan oppnås gjennom spesielle løsninger, mens universell utforming forutsetter at hovedløsningen i seg selv dekker alle brukerbehov.

I FNs bærekraftsmål er et sentralt prinsipp at ingen skal utelates, «Leave no one behind». Universell utforming er en viktig forutsetning for å etterleve forpliktelsene i FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne CRPD (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) og likestillings- og diskrimineringsloven. I Norge er universell utforming regulert i nærmere 80 lover og forskrifter.

4 Politisk og lovmessig forankring

Likestillings- og diskrimineringsloven er den viktigste lovmessige forankringen av universell utforming. Diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse er forbudt. Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner, jf. § 17. Offentlige virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innen virksomheten, jf. § 19.

Universell utforming inngår i plan- og bygningslovens formålparagraf og i byggeteknisk forskrift. Her står krav til universell utforming av bygninger og uteareal sentralt. Loven gir også hjemmel til å fastsette forskrifter om oppgradering av eksisterende bygninger, anlegg og uteområder.

Plan- og bygningsloven sier følgende om medvirkning: «Enhver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Kommunen skal påse at dette er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private. Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte.»

Lov om endringer i kommunelova m.m. (råd for eldre, personar med funksjonsnedsettjning og ungdom) sier at fylkestinget selv skal velge et elderråd og et råd for personer med funksjonsnedsettelse. Flertallet av medlemmene i elderrådet skal på valgtidspunktet ha fylt 60 år. Arbeidet for å sikre universell utforming er viktig i rådernes arbeid.

Lov om offentlige anskaffelser krever at oppdragsgiveren skal stille krav til universell utforming i offentlige kontrakter.

I tillegg vises det til krav og bestemmelser om universell utforming i blant annet:

- FNs bærekraftsmål
- FNs konvensjon om barnereettigheter
- FNs verdenserklæring om menneskerettigheter
- Regjeringens handlingsplan for universell utforming
- Nasjonal transportplan
- Forskrift om universell utforming av motorvogn i løyvepliktig transport mv.
- Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler
- EUs webdirektiv (WAD)
- WCAG-standard

I tillegg har interesseorganisasjoner gitt ut veiledere og håndbøker, se kapittel 10.

5 Fylkeskommunens roller og ansvar

Tjenesteyter og samfunnsutvikler

Nordland fylkeskommune har ansvar for universell utforming innenfor egne tjenesteområder, jf. §§ 17 til 19 i likestillings- og diskrimineringsloven. Fylkeskommunen har som en sterk samfunnsaktør i fylket et ansvar for å gjøre samfunnet tilgjengelig og tilrettelagt for alle. Fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør innebærer også å være pådriver og tilrettelegger. Gjennom rollen som regional planmyndighet skal fylkeskommunen være veileder og pådriver for at resten av nordlandssamfunnet legger universell utforming til grunn i sine planer og enkelttiltak. Som stor offentlig innkjøper har fylkeskommunen påvirkningskraft gjennom å stille krav til universell utforming av leveranser.

Fylkeskommunen forvalter betydelige økonomiske virkemidler og tilskuddsordninger. Gjennom å stille betingelser ved bevilgning av tilskudd skal fylkeskommunen bidra til bedre universell utforming av arrangementer, tjenester, tekniske løsninger, transport, miljø, bygg og utearealer. Fylkeskommunen skal også bidra til økt samordning og koordinering av offentlig innsats og virkemiddelbruk som fremmer universell utforming. Fylkeskommunen skal mobilisere aktører i Nordland til felles innsats for et mer universelt utformet samfunn.

Prinsipp om avdelingsvis ansvar

Nordland fylkeskommune har fire avdelinger. Disse er Utdanning og kompetanse, Samfunnsutvikling, Transport og infrastruktur og Finans og organisasjon. I tillegg har vi to kontorer for politisk administrasjon, fylkestingets kontor og fylkesrådsleders kontor. Fylkesrådsleders kontor et overordnet ansvar for å samordne aktiviteten mellom avdelingene og koordinere felles utviklingsarbeid. Det er et grunnleggende prinsipp for gjennomføringen av tiltakene i handlingsplanen av avdelingene har ansvar for tiltak innenfor sine områder. I dette ligger ansvar for kompetansebygging, brukervedvirkning og gjennomføring av universell utforming på sine områder.

Avdelingene har egne budsjetter for sin virksomhet. I tråd med prinsipp om avdelingsvis ansvar, skal kostnadene med gjennomføring av tiltakene i handlingsplanen dekket innenfor budsjettet til de ulike avdelingene i fylkeskommunen.

6 Mål og strategier

Overordnet mål

Handlingsplanen skal bidra til universell utforming av fylkeskommunens virksomhet og tjenester, slik at de tar hensyn til hele livsløpet og mangfoldet i befolkningen og gir allmenne løsninger av god kvalitet og med hensyn til bærekraftige perspektiver.

Samfunns mål: Nordland fylkeskommune skal arbeide for at nordlandssamfunnet blir åpent og tilgjengelig for alle.

Effekt mål: Fylkeskommunens tjenester og virksomhet sikrer at befolkningen gjennom hele livet møter løsninger av god kvalitet.

Strategier

- Fylkeskommunen skal være pådriver for universell utforming i Nordland
- Fylkeskommunen skal planlegge, bygge, vedlikeholde og drifte etter prinsippene om universell utforming, innenfor bærekraftige perspektiver
- Handlingsplanens innhold skal gjenspeiles i fylkeskommunale planer og saksutredninger
- Handlingsplanen skal bidra til å styrke brukervedvirkning i fylkeskommunen
- Handlingsplanen skal angi konkrete mål og tiltak, både felles for alle avdelingene og for den enkelte avdeling

7 Felles fylkeskommunale tiltak

Felles fylkeskommunale tiltak skal sammen med avdelingsvise tiltak bidra til universell utforming av fylkeskommunens virksomhet og tjenester. Tiltakene skal gjennomføres i løpet av handlingsplanperioden. Tiltakene er ikke oppført i prioritert rekkefølge.

Fylkeskommunen har etablert et tverretattlig team for universell utforming. Målsetningen med fagteamet er å oppnå god forankring i etatene, og styrke fylkeskommunens arbeid med universell utforming.

Kartlegging og rapportering

Det skal utarbeides årlig statusrapport til fylkestinget om oppfølging av tiltak i handlingsplanen for universell utforming.

Kompetanse, styring og koordinering

- Sikre at lovkrav om universell utforming inngår i alle overordnede fylkeskommunale planer og utredninger, samt ved bevilgning av tilskudd.
- Gjennomføre kompetansehevende tiltak og øke bevisstheten om universell utforming og CRPD.
- Alle ansatte skal være kjent med prinsipper og regelverk for universell utforming. Når hovedverneombudet kjører kurs, opplæring og fagsamling skal universell utforming være eget tema.
- Arrangement og møter skal som hovedregel legges til arenaer som er universelt utformet.
- Sikre at lovkrav om universell utforming følges ved offentlige anskaffelser.
- Bygninger, lokaler og uteområder som fylkeskommunen eier, leier eller gir tilskudd til skal være universelt utformet.
- Finansieringsbehov må spilles inn i de årlige budsjettprosessene.
- Alle tilskudd som fordeles fra NFK skal ha vilkår som sørger for at universell utforming prioriteres. ak

Brukermedvirkning

- Samarbeide med brukerorganisasjoner og kommunale og fylkeskommunale medvirkningsråd, om kompetanseheving for brukermedvirkere/brukertestere som benyttes av fylkeskommunen.
- Sikre brukermedvirkning i saker som angår universell utforming i plan- og byggesaker og anskaffelse av offentlige transportmidler.

8 Avdelingsvise tiltak

Disse tiltakene er sortert etter ansvarlig avdeling. Tiltakene skal planlegges og gjennomføres i handlingsplanperioden 2024-2027 og innarbeides i etatenes virksomhetsplan, økonomiplan og årsbudsjetter.

Regional utvikling

Mål: Regionale utviklingstiltak som fylkeskommunen støtter skal bidra til universell utforming

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
RU 1	Ved tildeling av tilskudd til fysisk utforming av bygninger/anlegg og omgivelser/ offentlige rom skal det stilles krav om universell utforming.	Samfunnsutvikling	Løpende
RU 2	Fylkeskommunen skal bidra til kompetanseheving om universell utforming til reisemål og reiselivs- og opplevelsesnæringene.	Samfunnsutvikling	Løpende
RU 3	Det skal settes krav til universell utforming og tilgjengelighet ved økonomisk støtte til publikumsrettede tiltak, f.eks. kurs, konferanser, anlegg for allmenn benyttelse mm.	Samfunnsutvikling	Løpende
RU 4	I veiledningsmaterieell for tilskudd skal det fremgå hvilke krav om universell utforming som stilles til de enkelte ordningene.	Samfunnsutvikling	Løpende

Plan og veiledning

Mål: Nordland fylkeskommune skal i plan- og veiledningsarbeidet ha fokus på universell utforming.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
PV 1	Ved rullering av arealpolitiske retningslinjer skal medvirkningsrådene høres/involveres i arbeidet.	Samfunnsutvikling	Løpende
PV 2	Når fylkeskommunen gir innspill og uttalelser til plansaker og veileder kommunene etter plan- og bygningsloven, skal universell utforming være et tema.	Samfunnsutvikling	Løpende

Arrangementer og arenaer

Mål: Alle skal kunne delta på arrangement og møteplasser i fylkeskommunal regi eller der det er gitt fylkeskommunalt tilskudd.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
AA 1	Ledsagerbevis skal aksepteres ved alle fylkeskommunale kultur- og fritidsarrangement.	Samfunnsutvikling	Løpende
AA 2	Bibliotekene skal som formidlere, arenaer og møteplasser legge til rette for universell utforming av tilbudene. Der universell utforming ikke er tilstrekkelig ivaretatt skal det beskrives tiltak for at alle kan delta.	Samfunnsutvikling	Løpende
AA 3	Ved bevilgning av støtte til organisasjoner og private/frivillige som formidler kunst og kultur til publikum, skal det stilles krav til bruk av universelt utformede arenaer. Der universell utforming ikke er tilstrekkelig ivaretatt skal det beskrives tiltak for at alle kan delta.	Samfunnsutvikling	Løpende
AA 4	Fylkeskommunen skal prioritere tilskudd til Norske kulturarrangører som setter mål om universell utforming etter malene til Norske Konsertarrangørers tiltak «Tilgjengelighetsmerke».	Samfunnsutvikling	Løpende

Tilskudd kultur

Mål: Fylkeskommunale virkemidler og tilskudd skal bidra til universell utforming.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
TK 1	Det skal stilles krav om aksept av ledsagerbevis ved tildeling av tilskudd.	Samfunnsutvikling	Løpende
TK 2	I tilskuddsordninger til friluftsliv og folkehelse prioriteres tiltak der det legges til rette for at flest mulig kan delta.	Samfunnsutvikling	Løpende

Folkehelse og samfunnsutvikling

Mål: Universell utforming skal være et gjennomgående prinsipp i alt arbeid med folkehelse og lokal samfunnsutvikling.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
FH 1	Folkehelsearbeidet skal bidra til universell utforming av anlegg og aktiviteter.	Samfunnsutvikling	Løpende
FH 2	Registrere tilgjengelighet i friluftslivsområder.	Samfunnsutvikling	2024
FH 3	Fylkeskommunen vil arbeide opp mot nasjonale myndigheter for at adgangen til dispensasjon fra universell utforming fases ut for alle skoler, barnehager, arenaer hvor det foregår fritidsaktiviteter og offentlige transportmidler.	Samfunnsutvikling	2024
FH 4	Stimulere til at flere kommuner og frivillige organisasjoner får kjennskap til Inkluderingsmerket fra Barrierefri fritid	Samfunnsutvikling	Løpende
FH 5	Oppfølging av Fellesskap og meistring – Bu trygt heime	Samfunnsutvikling	Løpende
FH 6	Oppfølging av Nordland som demensvennlig samfunn	Samfunnsutvikling	Løpende

Kulturminner

Mål: Der det ligger til rette for det skal kulturminner og kulturhistoriske bygg kunne besøkes av alle.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
KM 1	Både fysisk tilrettelegging av kulturminner og formidlingsmateriale skal så langt som mulig følge kravene til universell utforming. Der universell utforming ikke er tilstrekkelig ivare tatt skal det beskrives tiltak for at flest mulig kan delta.	Samfunnsutvikling	Løpende
KM 2	Utvalgte kulturminner skal formidles digitalt slik at de er tilgjengelige også for grupper som ikke kan besøke dem fysisk	Samfunnsutvikling	Løpende

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
KM 3	Søknader som omhandler tilgjengelighet, skal prioriteres. Eksempelvis rampe, dørautomatikk og belysning.	Samfunnsutvikling	Løpende

Bygg og uteområder

Mål: Egne og leide bygg, inkludert uteområder, skal være universelt utformet.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
BU 1	Ivareta brukermedvirkning i universell utforming av byggeprosjekter.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 2	Det skal stilles krav til universell utforming ved inngåelse av leieavtaler.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 3	Resultatene fra kartleggingsrapport for universell utforming brukes ved vedlikehold og oppgradering av bygg og uteområder.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 4	Krav til universell utforming skal dokumenteres i byggeprosjektets styrende dokumenter. Her skal avveininger mellom konkurrerende interesser komme tydelig frem.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 5	Der krav om å følge standarder og regelverk er uklare, skal det formuleres tydelige krav til universell utforming	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 6	Kontrollere at anskaffelsen er i samsvar med konkurransegrunnlagets krav til universell utforming.	Transport og infrastruktur	Løpende
BU 7	På fylkeskommunens nettsider skal det informeres om eiendomsseksjonens arbeid med universell utforming og byggenes tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.	Transport og infrastruktur	2024

Anskaffelser

Mål: Fylkeskommunens anskaffelser skal bidra til universell utforming i nordlandssamfunnet.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
FO 1	Universell utforming skal være et krav i fylkeskommunens innkjøpspolitikk.	Finans og organisasjon	Løpende

Skoleanlegg

Mål: Alle videregående skoler i Nordland skal være universelt utformet.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
SA 1	Fylkestingets vedtak om «Framtidens skoleanlegg i Nordland» skal være førende for samarbeidet mellom utdanningsavdelingen og eiendomsseksjonen i arbeidet med universell utforming og tas inn i ny skolebruksplan.	Utdanning og kompetanse	2024
SA 2	Universell utforming skal være tema i ledelsenes gjennomgang for skoleledere.	Utdanning og kompetanse	Løpende

Lærebedrifter

Mål: Alle elever som ønsker opplæring i bedrift skal ha mulighet til det innenfor rammen av gjeldende læreplanverk.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
LB 1	Lærebedrifter og opplæringskontor skal sammen med formidlingsansvarlig på gjeldende skole være med å legge til rette for at flere med funksjonsnedsettelse skal få mulighet til opplæring i bedrift. Inkludering skal være førende.	Utdanning og kompetanse	Løpende
LB 2	Alle registrerte opplæringskontor får tilsendt Handlingsplan for universell utforming med anmodning om å fokusere på dette i sin kontakt med lærebedriftene.	Utdanning og kompetanse	2024

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
LB 3	Opplæringskontorene skal informere sine medlemsbedrifter om tilskuddsordninger for lærlinger med funksjonsnedsettelse.	Utdanning og kompetanse	Løpende

Sosial inkludering

Mål: Skolene skal bidra til sosial inkludering av alle elever

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
SI 1	Skolene skal utpeke en ressursperson med særlig kompetanse på universell utforming.	Utdanning og kompetanse	2024

Informasjon skoler

Mål: All informasjon skal utformes universelt.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
IS 1	All informasjon som skolene publiserer, skal være universelt utformet. Det skal utnevnes en egen ressursperson per skole.	Utdanning og kompetanse	Løpende

Kartlegging og oppgradering infrastruktur fylkesveg

Mål: Infrastrukturen på fylkesvegnettet skal være universelt utformet

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
OI 1	Kartlegge knutepunkt, større holdeplasser, rasteplasser, ferjekaier og ferjeoppstillingsplasser om de tilfredsstillende krav til universell utforming.	Transport og infrastruktur	2024-2025
OI 2	Utarbeide tiltaksplan med prioritering av kartlagte tiltak og økonomiske konsekvenser.	Transport og infrastruktur	2024-2025

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
OI 3	Gjennomføre tiltak innen universell utforming i henhold til tiltaksplan.	Transport og infrastruktur	2024-2027
OI 4	Vintervedlikehold av gang-, sykkelvei og holdeplasser som gir fremkommelighet for alle.	Transport og infrastruktur	Løpende

Ferjemateriell fylkesveg

Mål: Ferjesamband skal kunne benyttes av alle.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
FF 1	Kontrollere at anskaffelsen er i samsvar med konkurransegrunnlagets krav til universell utforming av ferjemateriellet.	Transport og infrastruktur	2024

Reiseinformasjon og billettsystemer

Mål: Reiseinformasjon og billettsystemer skal kunne brukes av alle

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
RB 1	Kvalitetssikre at holdeplassoppslag og øvrige kommunikasjonsløsninger tilfredsstiller krav til universell utforming av skrift, fargebruk og fonter.	Transport og infrastruktur	Løpende
RB 2	Kvalitetssikre at skilting og informasjon fra sanntidssystemet tilfredsstiller krav til universell utforming.	Transport og infrastruktur	2024-2025
RB 3	Videreutvikle Reinsnordland.no og Reis- appen jf. mangler i tilgjengelighetserklæring.	Transport og infrastruktur	2024-2025

Transportmidler

Mål: Fylkeskommunale transportmidler skal kunne benyttes av alle

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
TM 1	Sikre universell utforming gjennom krav i konkurransegrunnlag ved anskaffelser av fartøy og busser.	Transport og infrastruktur	2024-2027
TM 2	Stille krav i konkurransegrunnlag om opplæring av terminalpersonell, bussjåfører og mannskap i universell utforming og behovene til passasjerer med nedsatt funksjonsevne.	Transport og infrastruktur	2024-2025

Infrastruktur transport

Mål: Transportinfrastrukturen (kaier og terminaler) skal kunne benyttes av alle

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
IT 1	Kreve universell utforming ved fornyelse av leieavtaler for terminaler.	Transport og infrastruktur	Ved fornyelse av kontrakt
IT 2	Ved inngåelse av leieavtaler knyttet til infrastruktur skal vedlikehold sikre barrierefri adkomst til alle årstider.	Transport og infrastruktur	2024-2027
IT 3	Kartlegge nødvendige tiltak og investeringsbehov for å tilfredsstille krav til universelt utformede kaier.	Transport og infrastruktur	2024-2025
IT 4	Gjennomføre tiltak for å tilfredsstille krav til universelt utformede kaier.	Transport og infrastruktur	2026-2027

Digitale løsninger

Mål: Fylkeskommunens IKT-løsninger og offentlige dokumenter skal være tilgjengelig for alle.

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
DL 1	Fylkeskommunens nettsider og nett-TV skal være universelt utformet.	Finans og organisasjon	Løpende

NR	TILTAK	ANSVARLIG AVDELING	GJENNOMFØRING
DL 2	Fylkeskommunens nettsted skal ha tilgjengelighetserklæring.	Finans og organisasjon	Løpende
DL 3	Resepsjonen på alle NFK sine institusjoner skal tilby opplæring på hjelpemidler/utstyr som lånes ut.	Finans og organisasjon	Løpende
DL 4	Kartlegge status for universell utforming av publikumsrettede digitale løsninger, f.eks. betalingssystem, bestillingssystem, utlysninger, digitale skjema, mv. og foreta nødvendig oppgradering.	Finans og organisasjon	Løpende
DL 5	Maler i Office og WebSak skal utformes slik at de oppfyller kravene til universell utforming og fylkeskommunens grafiske profil.	Finans og organisasjon	Løpende
DL 6	Funksjoner i programvare som bidrar til økt tilgjengelighet, tas i bruk.	Finans og organisasjon	Løpende

9 Definisjoner

Universell utforming

Universell utforming er utforming og sammensetning av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig og uten behov for tilpasning og spesiell utforming.

Viktige prinsipper som ligger til grunn for universell utforming:

- Like muligheter for bruk
- Fleksibel i bruk
- Enkel og intuitiv i bruk
- Forståelig informasjon
- Toleranse for feil
- Lav fysisk anstrengelse
- Størrelse og plass for tilgang og bruk

Nedsatt funksjonsevne

Nedsatt funksjonsevne vil si tap eller skade på en kroppsdel eller i en kroppsfunksjon. Det kan dreie seg om nedsatt bevegelse, hørsel eller synsfunksjon, nedsatt kognitiv funksjon, eller ulike funksjonsnedsettelse på grunn av for eksempel allergi, hjertesykdommer, lungesykdommer, nevrologiske sykdommer eller psykiske lidelser.

Funksjonshemning

Funksjonshemning er et misforhold mellom individets forutsetninger og miljøets krav til funksjonsevne på områder som er vesentlige for å etablere og vedlikeholde et selvstendig og sosialt liv.

Nedsatt bevegelighet

Omfatter personer som er avhengig av rullestol, rullator eller andre gå-hjelpemidler. Det omfatter også personer med reumatisme, hjerte-/lungeproblemer, muskelsykdommer eller annet som fører til nedsatt kraft i armer eller ben. I tillegg har mange eldre nedsatt bevegelsesevne som følge av redusert balanse, lengre reaksjonstid eller en generell nedsatt evne til å bevege seg raskt.

Nedsatt orienteringsevne

Omfatter personer som av ulike grunner har vanskelig for å oppfatte og/eller forstå omgivelsene, og dermed å orientere seg i det fysiske og sosiale miljø. Dette gjelder blinde og svaksynte, døve og hørselshemmede, og personer med utviklingshemming eller demens.

Miljøhemmede

Omfatter personer med astmatiske, allergiske og overfølsomme lidelser, det vil si lidelser som fører til reaksjoner på forurensing og stoffer i luft og materialer.

Digitalt utenforskap

Digitalt utenforskap innebærer manglende tilgang til eller mulighet til å bruke digitale tjenester som er nødvendige for å få innfridd sine rettigheter.

10 Nyttige ressurser

- [Direktoratet for byggkvalitet \(dibk.no\)](#)
- [Bufdir om universell utforming](#)
- [Kurs for universell utforming](#)
- [Likestillings- og diskrimineringsombudet](#)
- [Kultur- og likestillingsdepartementets side om universell utforming](#)
- [FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne](#)
- [Universell utforming | standard.no](#)
- [Direktoratet for forvaltning og IKT](#)
- [Norges blindforbund](#)
- [Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon \(ffo.no\)](#)
- [Norges Handikapforbund om universell utforming](#)
- [KS Kommunesektorens organisasjon – heftet «Hva ser vi etter?»](#)
- [KS Kommunesektorens organisasjon – Aldersvennlige lokalsamfunn](#)
- [Universell utforming – tips ved befaring av publikumsbygg og opparbeidet uteareal](#)
- [Håndbok for universell utforming av dokumenter og webpublisering](#)
- [Barrierefri fritid](#)
- [Felleskap og meistring](#)
- [Demensvennlige samfunn](#)